

МАРКЕТИНГ І РИНКОВІ ВІДНОСИНИ

УДК 631.330.32:115.1

Федорак В.І.,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту та туризму
Інститут управління природними ресурсами
Університету економіки та права „КРОК”

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК ОСНОВА АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Fedorak V.I.,
Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof.,
Head of Department of the Management and Tourism
Institute of Natural Resources Management
University of Economics and Law "KROK",
Kolomyia, Ukraine

INNOVATIVE INVESTMENT DEVELOPMENT AS THE BASIS FOR AGRICULTURAL PRODUCTION

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток та технічне забезпечення аграрного виробництва набуло досить актуального значення у період формування ринкових відносин у сільському господарстві. Традиційні технології та техніка, що застосовувалися у попередній період застаріли і потребують оновлення. Постає завдання необхідності переведення аграрного виробництва на модель інноваційно-інвестиційного розвитку та модернізації аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційного розвитку та інвестиційного забезпечення технічного оновлення сільського господарства досліджували Я.К. Білоусько, С.А. Володін, В.В. Іванишин, В.І. Кравчук, П.М.Музика, В.П. Петров, Г.М. Підлісецький, О.Г.Шпикуляк, О.В. Шубравська та інші вчені. Інноваційні процеси останніми роками досліджували російські вчені В.Д. Гончаров, С.В. Котев та ін.

Необхідність активізації інноваційної діяльності зумовлена сучасними вимогами щодо економії всіх видів ресурсів, впровадження альтернативних джерел енергії та дотримання умов збалансованого природокористування в аграрному виробництві. В умовах обмеженості інвестиційних ресурсів необхідно визначити першочергові заходи для активізації інноваційної діяльності в аграрному секторі.

Постановка завдання. Основною метою даного дослідження є вивчення стану інноваційно-інвестиційної діяльності у сфері аграрного виробництва та встановлення механізмів залучення у галузь інвестиційних ресурсів, а також визначення основних заходів активізації інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним стратегічним завданням державної політики у сфері аграрної економіки є формування конкурентоспроможного аграрного виробництва, яке здатне забезпечити продовольчу безпеку держави, глибину переробки сировинних матеріалів та нарощування експорту окремих видів сільськогосподарської продукції. Фундаментальною основою підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції є державна підтримка наукових досліджень, впровадження ресурсозберігаючих та екологічно чистих „зелених” інноваційних технологій. Техніко-технологічне оновлення повинно охопити усі ланки агропромислового комплексу – сільське господарство, агропереробку та сільськогосподарське машинобудування. Важливе

завдання у цьому структурному ланцюгу відводиться аграрному виробництву [1, с. 3-9; 2, с. 132].

Вивчення та узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду у сфері інноваційного розвитку аграрного виробництва дає змогу вибудувати стратегію інноваційної діяльності. Однією із форм інноваційної діяльності виступає інноваційне підприємництво, що є новою формою інтеграції науки та виробництва. Інноваційне підприємництво робить перші кроки в аграрній сфері [3, с. 26-30].

Для активізації цієї діяльності необхідні спільні зусилля підприємців, державних органів управління та науково-дослідних установ, які мають мати спільні мотиваційні чинники. Залежно від рівня розвитку ринкових відносин змінюються форми і методи реалізації мотиваційних чинників. Так, на даному етапі ще недостатньо розвинуто інноваційне підприємництво, яке повинно об'єднати підприємців та науковців спільною метою – створення інноваційного продукту. Інноваційна діяльність охоплює наукові, управлінські, виробничі, технологічні, маркетингові та інші фактори, які знаходяться у функціональному взаємозв'язку і створюють інноваційний продукт. Але реалізація інноваційних рішень стримується, на наш погляд, через такі причини:

По-перше, ще недостатньо сформована психологія інноваційного підприємництва, як необхідної умови підприємницької діяльності. Значна частина аграріїв сподіваються отримувати доходи, застосовуючи традиційні агротехнології. Але такий підхід не спроможний забезпечити виробництво конкурентоспроможної продукції. Новаторський підхід повинен стати основою ідеології підприємництва працівників галузі та державних управлінців різних рівнів.

По-друге, інноваційне підприємництво характерне невизначеністю майбутніх результатів та значними ризиками, що негативно впливає на залучення інвестиційних ресурсів.

По-третє, відсутня правова регламентація інноваційного підприємництва та трансферу технологій, який охоплює весь життєвий цикл від визначення напряму науково-технічної розробки до реалізації готової технології кінцевим споживачам, включаючи етапи просування продукту на інноваційний ринок, пошуку контрагентів, адаптації технології до потреб практичного застосування, вимог ринку та комерціалізацію.

По-четверте, відсутність системної державної політики щодо підтримки інноваційного підприємництва та зацікавленості підприємців впровадження інноваційних рішень, адже з економічної точки зору найбільш вагомими залишаються показники прибутковості та інноваційної діяльності. У зарубіжних країнах рівень інноваційної діяльності враховується на усіх етапах розвитку підприємства та є визначальним для подальшого розвитку. Тому кожне підприємство формує свою стратегію розвитку з врахуванням наукових досліджень та прогнозів.

По-п'яте, відсутність координації та недостатня співпраця науково-дослідних установ (вищі навчальні заклади, галузеві НДІ НААНУ та ін.) з підприємницькими структурами з питань науково-технічного прогресу, нових агротехнологій (органічне землеробство, точний висів та ін.), світових тенденцій розвитку сільськогосподарського машинобудування, нових організаційних форм організації та управління аграрним виробництвом й інших напрямів активізації інноваційної діяльності.

По-шосте, недостатнє інформаційне забезпечення з питань інноваційної діяльності усіх структурних елементів інноваційного процесу. Надання консультаційних послуг підприємцям, урядовим, державним установам з питань економічної, фінансової, науково-технічної політики та стратегії.

Оскільки в Україні розвиток інноваційного підприємництва знаходиться лише на стадії становлення, тому необхідно наблизити науковий потенціал до потреб ринкової економіки, забезпечити комерціалізацію наукової продукції, сформувати конкурентне середовище та прискорити впровадження наукових досліджень. Для вивчення стану інноваційної діяльності вперше в Україні Інститут економіки та прогнозування НАН України спільно із Державною службою статистики України провели обстеження 58 сільськогосподарських підприємств за 2009-2011 роки. Підприємства вибрані на основі офіційної інформації з площею сільгоспугідь від 10 га до 57 тис. га з достатнім рівнем прибутковості. За результатами обстеження встановлено загальні закономірності агроінноваційної діяльності, а саме: рівень інноваційної

активності у рослинництві – 57%, тваринництві –30%; переважне впровадження іноземних розробок; переважання власних джерел інвестування; різноспрямованість інновацій за видами (ресурсні інновації – 88%, технології 77%, навчання кадрів); впровадження інновацій в охорону довкілля – понад 50%. У рослинницьких підприємствах переважно впроваджують такі інноваційні технології, як No-till, Mini-till, точне й органічне землеробство, GPS-моніторинг, точний висів, крапельне зрошення, чизельний обробіток ґрунту, фенний спосіб обприскування рослин [4, с. 77-81].

Розглядаючи питання інноваційно-інвестиційного розвитку, не можна спрощено підходити до комерціалізації нововведень. Не можна спрощувати підходи до інтеграції НР, НДР та ДКР з потребами агровиробників тому, що завдання, етапи та стадії наукових досліджень не ідентифікуються (не співпадають з мотивами та світосприйняттям) з потребами виробництва. Спроби реформувати науку на ринкових засадах дещо порушили постулати наукової та науково-технічної діяльності. Тому концепція інтеграції галузевої науки спрямована на створення ефективної наукоємкої аграрної сфери, спроможної забезпечити функціонування та розвиток конкурентоспроможного агропромислового комплексу [5, с. 3-22; 6; 7; 8].

Інноваційна діяльність підприємства залежить від сукупних факторів сприйняття інноваційної діяльності, тобто наскільки воно володіє інноваційним потенціалом та виробнича система готова впровадити інновацію. Можливість впровадження інновацій в аграрних підприємствах визначається зовнішніми факторами (конкуренція, попит-пропозиція, науково-технічні зв'язки та ін.) та внутрішніми (інноваційна активність, мотивації, система управління та прийняття рішень та ін.).

Враховуючи те, що населення планети зростає більш швидкими темпами (1,4% в рік) ніж виробництво продуктів харчування (0,9% в рік) необхідно спрогнозувати обсяги виробництва всіх видів сільськогосподарської продукції. Тому тенденції постійного збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва із застосуванням інноваційних технологій будуть зберігатися і в перспективі та будуть розвиватися на основі моніторингу попиту на сільськогосподарську продукцію. Попит на сільськогосподарську сировину і продукти харчування на вітчизняному ринку та у світі постійно зростає. За прогнозами науковців, така тенденція у світі збережеться на найближчі 50 років [6, с. 118-124; 9].

Для забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва насамперед необхідно покращити систему землекористування та створити умови для інноватики на всіх етапах аграрного виробництва. Такий розвиток можливий на основі впровадження прогресивних форм та методів інженерно-технічного забезпечення. Тому сучасну систему інженерно-технічного забезпечення слід розглядати як частину системи інноваційної діяльності [10; 11, с. 118-129].

Найбільш стійкий розвиток аграрного виробництва, конкурентоспроможність продукції на вітчизняному і світовому ринках можна досягнути на основі інноваційних технологій та рішень, а саме:

- впровадження наукових досягнень, технічне й технологічне переоснащення аграрного виробництва та перехід ресурсозберігаючі технології;
- прискорення трансферу технологій сортів рослин, агротехнологій органічного точного землеробства, системи машин, альтернативних видів енергії;
- забезпечення населення продуктами харчування відповідно до норм харчування та нарощування виробництва екологічно чистої продукції, отриманої за інноваційними технологіями;
- оптимізація співвідношення обсягів експорту та імпорту сільськогосподарської продукції з акцентом на експорт продукції з достатньою глибиною її переробки та обґрунтований імпорт;
- вдосконалення методів мотивації працівників на розробку, впровадження та виробництво інноваційної продукції;
- вдосконалення механізмів управління науково-виробничими (кластерними) об'єднаннями з інноваційними технологіями та інвестиційним забезпеченням інновацій, об'єднання зусиль науково-дослідних, підприємницьких і виробничих структур на випуск інноваційної продукції;

– формування інвестиційних ресурсів для забезпечення та стимулювання інноваційного розвитку аграрно-продовольчого комплексу з відповідними інституційними структурами та кваліфікованими працівниками. Необхідно створити систему механізмів, що будуть сприяти інноваційному розвитку з мінімальним впливом інституційних чинників;

– розгляд інновацій та інвестиційної діяльності у тісному взаємозв'язку. Наявність інвестиційних ресурсів створюють об'єктивні умови для генерації та впровадження інновацій в основні засоби виробництва, агротехнології, управлінську сферу та людський капітал;

– підвищення ефективності використання земельних, трудових, матеріальних та фінансових ресурсів шляхом створення спільних виробництв з іноземним капіталом та інтеграційним об'єднанням товаровиробників у науково-виробничо-комерційні структури;

– покращення якості підготовки фахівців із землеустрою, аграрного виробництва, інженерно-технічного забезпечення, інноваційної та комерційної діяльності, що є необхідною умовою

– технічне переоснащення галузі, насамперед сільськогосподарських машин, які повинні відповідати агротехнічним вимогам, потребам споживачів та останнім досягненням науки і техніки.

Отже в умовах глобалізації й інтеграції України в світовий простір необхідною умовою є забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на вітчизняному та світовому ринках.

Висновки та подальші дослідження. Враховуючи викладене вище, можна стверджувати, що у зв'язку з недостатньою державною підтримкою інноваційної діяльності аграрних підприємств та відсутністю сприятливої кредитно-фінансової системи, власні кошти підприємств, амортизаційні відрахування та кошти від продажу застарілого обладнання залишаються основними джерелами інвестування. В умовах обмеженості інвестиційних ресурсів необхідно інтегрувати всіх учасників ринку інноваційних ідей, розробок, товарів та послуг (науковців, винахідників, економістів, менеджерів, аграріїв) в один організаційно-економічний механізм з відповідною правовою базою, яку необхідно створити у найближчий час.

В аграрному виробництві особливо важливими елементами впливу на ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності є: обґрунтування оптимальних розмірів землекористування, які впливають на ефективне завантаження техніки; застосування науково-обґрунтованих сівозмін і розмірів площ сільськогосподарських культур; відповідна система інженерно-технічного забезпечення сільськогосподарських робіт.

Таким чином, для розв'язання завдань інноваційного розвитку аграрного виробництва необхідно створити систему інформаційно-консультаційних послуг для ознайомлення з сучасними розробками конкурентоспроможної наукової продукції та послуг, а також створити психологічні умови сприйняття агроформуваннями наукових досягнень.

Література

1. Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва. / М.Я. Дем'яненко, Ф.В. Іванина // Економіка АПК. – К. : – 2009. – № 9. – С. 3-9.
2. Білоусько Я.К. Тенденції і перспективи техніко-технологічного переоснащення сільського господарства / Я.К. Білоусько, В.Л. Товстопят // Агроінком. – К. : – 2011. – № 7-9. – С. 132.
3. Інноваційні процеси в аграрному секторі економіки / П.А. Лайко, М.М.Кулаєць, М.Ф. Бабієнко та ін. // Економіка АПК. – К. : – 2009. – № 9. – С.26-30.
4. Шубравська О.В. Розвиток агроінноваційної діяльності в Україні / О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко // Економіка АПК. – К. : – 2013. – № 4. – С. 77-81.
5. Присяжнюк М.В. Концептуальні засади інноваційно-інвестиційного розвитку Національної академії аграрних наук України / М.В. Присяжнюк, В.Ф. Петриченко В.Ф. Володін // Економіка АПК. – К. : – 2013. – № 4. – С. 3-22.
6. Шпак А.П. Стратегія перспективного розвитку агропромислового виробництва Білоруси / А.П. Шпак // Економіка АПК. – К. : – 2013. – № 1. – С. 118-124.

7. Гончаров В.Д. Развитие инновационных процессов в агропромышленном комплексе России : моногр. / В.Д. Гончаров, С.В. Котеев, Н.Г. Рамазанов. – М. : Изд-во РГАУ-МСХА, 2012. – 196 с.
8. Музика П.М. Інноваційне підприємництво в аграрному виробництві України : моногр. / П.М. Музика. – Львів: ПГ1 «Кварт», 2005. – 306 с.
9. Россоха В.В. Формування інноваційно-інвестиційної політики в аграрній сфері економіки: моногр. / В.В. Россоха, О.М. Гусак. – К. : ННЦ "ІАЕ", 2011. – 240 с.
10. Шпикуляк О.Г. Інноваційна діяльність як процес створення інновацій / О.Г. Шпикуляк, Л.М. Білозор, С.М. Удовиченко // Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / [П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк, Л.І. Курило та ін.]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
11. Шубравська О.В. Розвиток сільського господарства України в умовах дії інноваційних чинників / О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко // Економіка та прогнозування. – К. : – 2011. – № 2. – С. 118-129.

References

1. Demianenko, M.J. and Ivanyna, F.V. (2009), State support as a factor of competitive agricultural production, *Economy APC*, Kyiv, Ukraine, no. 9, pp. 3-9.
2. Bilousko, Y.K. and Tovstopyat, V.L. (2011) Trends and prospects of technical and technological re-equipment of agriculture, *Ahroikom*, Kyiv, Ukraine, no.7-9, 132 p.
3. Laiko, P.A., Kulaiets, M.M., Babienko, M.F., etc. (2009), Innovation processes in the agricultural sector, *Economy APC*, Kyiv, Ukraine, no. 9, pp. 26 -30.
4. Shubravska, O. and Prokopenko, K.O. (2013), The development of agricultural of innovation activity in Ukraine, *Economy APC*, Kyiv, Ukraine, no.4, pp. 77-81.
5. Prysiashniuk, M.V., Petrychenko, V.F. and Volodin, S.A. (2013), Conceptual foundations of innovation and investment of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, *Economy APC*, Kyiv, Ukraine, no. 4, pp. 3-22.
6. Shpak, A.P. (2013), The strategy of perspective development of agroindustrial production in Belarus, *Economy APC*, Kyiv, Ukraine, no. 1, pp. 118-124.
7. Goncharov, V.D., Koteev, C.B. and Ramazani, N.G. (2012), The development of innovative processes in the agro-industrial complex of Russian, monograph, 196 p.
8. Muzyka, P.M. (2005), Innovative entrepreneurship in the agricultural production of Ukraine, monograph, 306 p.
9. Rossokha, V. and Husak, O.M. (2011), Formation of innovative investment policies in the agricultural sector of the economy, monograph, NNTS "IAE", Kyiv, Ukraine, 240 p.
10. Shpykuliak, O.H., Bilozor, L.M. and Udovychenko, S.M. (2010), "The Innovative activity as a process of the creation of innovations" In: Sabluk, P.T., Shpykuliak, O.H., Kurylo, L.I. etc. *Innovation in agriculture: institutional aspect*, monograph, NNTS "IAE", Kyiv, Ukraine, 706 p.
11. Shubravska, O. and Prokopenko, K. (2011), The development of agriculture in Ukraine in terms of innovative factors, *Economics and Forecasting*, Kyiv, Ukraine, no. 2, pp. 118-129.